

המקורות, השימושים וההכנסות

1. קווי ההתפתחות העיקריים

בשנת 1969 חלה האטה בגידולו של הביקוש לעומת העלייה התלולה בשנת 1968, שהתבטאה בגידול השימושים המקומיים ב-12 אחוזים בקירוב ובגידול בתוצר הלאומי בשיעור של 11 אחוזים. גם הגידול ביבוא הואט ב-1969, אך עם זאת, חלה האטה ניכרת בגידול היצוא. לפיכך החריף הגירעון במאזן התשלומים, וכיוון שלא חל שינוי בהיקף יבוא ההון, הצטמקו יתרות מטבע חוץ של המשק במידה ניכרת. הגידול בביקוש ועלויות השכר בסקטור הפרטי לא ערערו את יציבות המחירים ומדד המחירים לצרכן עלה ב-2.5 אחוזים בלבד, בדומה לעלייה בשנת 1968.

קצב ההתרחבות של הביקוש בשנת 1969 היה איטי בהשוואה לשנת 1968 בעיקר בגלל ההתפתחויות המיוחדות שאפיינו שנה זו. בתהליך היציאה מן השפל הכלכלי, תהליך שהתרכז בעיקר בשנת 1968, חלה עלייה מהירה בביקוש המקומי. במיוחד עלו בשנה זו ההשקעות — בשיעור של 46 אחוזים — וזאת על רקע הירידה בהשקעות בתקופת המיתון והציפיות להגברת הביקוש. תהליך ההתאמה של מלאי ההון לתנאי העלייה בביקוש נמשך בחלקו גם בשנת 1969, אם כי בקצב איטי מאשר ב-1968. סך ההשקעות גדלו בשנה זו ב-15 אחוזים בקירוב. גורם נוסף המסביר את ההאטה היחסית בעלייה הכוללת בביקוש בהשוואה לשנת 1968, היא ההתפתחות של היצוא בשנתיים האחרונות. ב-1968 גדל היצוא במחירים קבועים בשיעור יוצא דופן — 27 אחוזים — וזאת על רקע גורמים מיוחדים שפעלו להחשת היצוא בשנת 1967 וב-1968 ובכללם הפיחות בסוף 1967. בשנת 1969 הואט במידה ניכרת קצב הגידול של היצוא. סך היצוא במחירים קבועים גדל רק ב-5 אחוזים. הצריכה הפרטית גדלה ב-1969, במונחים ריאליים, ב-12 אחוזים בקירוב, כבשנת 1968, וזאת למרות האטה בקצב גידול ההכנסות. מאידך גיסא, הואט השנה קצב גידול הצריכה הציבורית ל-11 אחוזים, לעומת 15 אחוזים בשנת 1968.

סך השימושים, הכולל את היצוא, גדל ב-1969 במונחים ריאליים ב-12.2 אחוזים, לעומת גידול של 17.8 אחוזים בשנת 1968.

ההאטה היחסית בהתרחבות הביקוש, בהשוואה לשנת 1968, התבטאה גם בהאטה בגידול התוצר הלאומי. אולם כיוון שמרכיב היבוא בתוספת השימושים ב-1968 היה גבוה במיוחד, וב-1969 הוא ירד במקצת, וזאת בגלל השינוי בהרכב תוספת השימושים, בלטה ההאטה בגידול היבוא יותר מאשר ההאטה בגידול התוצר הלאומי. קצב הגידול של התוצר הלאומי הגולמי ירד מ-15.5 אחוזים ב-1968 ל-11 אחוזים ב-1969; וקצב הגידול של היבוא במחירים קבועים הואט מ-30.6 אחוזים ב-1968 ל-10.5 אחוזים ב-1969.

הגידול בסך השימושים ב-1969 היה אמנם איטי בהשוואה לשנת 1968, אך גבוה יחסית לשנים 1961-1965. בשנים אלה גדל סך השימושים בשיעור ממוצע של 10.5 אחוזים, והתוצר הלאומי הגולמי גדל בשיעור ממוצע של 10 אחוזים. אולם בשנים 1961-1965 התבטא הגידול בביקוש גם בעלויות מחירים ניכרות, ואילו ב-1969, כבשנת 1968, שררה עדיין יציבות יחסית במחירים. לעלייה הממוצעת בשיעור של 10.5 אחוזים בסך השימושים בשנים 1961-1965 נתלווה גידול במחיר התוצר, בשיעור ממוצע של 8 אחוזים, ועלייה ממוצעת של 7 אחוזים במדד המחירים לצרכן.

לוח ב' - 1

המקורות והשימושים בהם, 1966 עד 1969

העלייה או הירידה (-)										1969	1968	1967	1966	
במחיר					בכמות									
ממוצע 1966 עד 1969	מ"מ 1968 ל-1969	מ"מ 1967 ל-1968	מ"מ 1966 ל-1967	ממוצע 1961 עד 1965	ממוצע 1966 עד 1969	מ"מ 1968 ל-1969	מ"מ 1967 ל-1968	מ"מ 1966 ל-1967	ממוצע 1961 עד 1965					
(מליוני ל"י במחירים שוטפים)										(אחוזים)				
3.5	3.7	1.7	1.1	7.2	7.1	11.7	12.0	1.4	10.3	10,707	9,244	8,113	7,909	הצריכה הפרטית
5.2	2.3	6.3	0.7	10.3	17.7	11.3	14.9	36.1	10.1	5,009	4,399	3,599	2,627	הצריכה הציבורית
3.3	5.2	6.4	0.6	8.7	5.7	15.1	45.9	-22.1	10.8	3,832	3,164	2,040	2,605	ההשקעה הגולמית
סך כול השימושים														
3.8	3.6	3.7	0.9	8.1	8.2	12.2	17.8	3.7	10.4	19,548	16,807	13,752	13,141	המקומיים
5.6	4.4	13.9	2.3	11.1	13.7	10.5	30.6	12.2	12.3	7,460	6,467	4,350	3,788	היבוא *
6.1	4.5	13.9	2.2	13.1	13.2	4.9	27.3	8.4	13.3	4,465	4,076	2,811	2,537	היצוא **
4.7	4.2	13.7	2.5	8.9	15.6	20.1	36.5	20.1	11.1	2,995	2,391	1,539	1,251	עודף היבוא
3.6	3.5	2.2	0.7	7.9	7.4	10.9	15.4	2.0	10.3	16,553	14,416	12,213	11,890	התוצר הלאומי הגולמי
3.8	3.6	3.7	0.9	8.1	8.2	12.2	17.8	3.7	10.4	19,548	16,807	13,752	13,141	סך כל המקורות

* היבוא על בסיס ס"פ בשער החליפין הרשמי וכולל את היבוא מן השטחים המוחזקים. ערך היבוא כאן שונה מערך היבוא במאזן התשלומים כיוון שכאן אינם כלולים תשלומי הריבית של הסקטור הציבורי לחוץ לארץ.

** היצוא על בסיס פו"ב בשער החליפין הרשמי וכולל את היצוא לשטחים המוחזקים. אין כלולים בו תקבולי הריבית של הסקטור הציבורי מחוץ לארץ.

ה מ ק ו ר : הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

ב-1969 עלה סך השימושים בשיעור גבוה יותר, 12.5 אחוזים, אך מחיר התוצר עלה רק ב-3.5 אחוזים, ומדד המחירים לצרכן עלה ב-2.5 אחוזים, בכמה מוצרים ושירותים חלו אמנם התייקרות לא מבוטלות אך רישומן על מדד המחירים הכללי היה מועט. יש לשער, כי התרחבות הביקוש בשנת 1969 לא חרגה במידה ניכרת מעבר לגידול בהיצע ובמשק לא נוצרו עודפי ביקוש בהיקף של השנים 1961-1965. הגידול בהיצע נתאפשר לא רק על ידי הגידול בכושר הייצור של המשק אלא גם על ידי העלייה הרבה בפריון שאפיינה את שנת 1969 והמשקפת, כנראה, את הגדלת הניצולת של מלאי גורמי הייצור. ב-1969 עלה התוצר למועסק ב-7.2 אחוזים, לעומת גידול ממוצע של 5 אחוזים בשנים 1961-1965. העלייה הניכרת בפריון ב-1969 אפשרה לספוג את העלייה בשכר לעובד — זו הגיעה, בסקטור הפרטי, לשיעור של 6 אחוזים, ומנעה התייקרות מצד ההיצע.

בשנת 1969 ירד מרכיב היבוא בתוספת השימושים. ב-1968 הגיע מרכיב היבוא בתוספת השימושים ל-45 אחוזים, וזאת בגלל העלייה הניכרת שחלה באותה שנה בשימושים בעלי מרכיב יבוא גבוה, כגון הוצאות ביטחון, השקעות בציוד וכלי תחבורה ויצוא תעשייתי. ב-1969 ירד מרכיב היבוא בתוספת השימושים ל-30 אחוזים, שכן כנגד העלייה ברכישת מוצרים בני-קיימא, בהוצאות ביטחון במטבע חוץ ובהשקעות, בשיעורים גבוהים יחסית לשימושים אחרים, חלה ירידה ניכרת בקצב הגידול של היצוא, האחרון אף הוא בעל מרכיב יבוא גבוה יחסית. אולם בהשוואה לשנים 1961-1965, היה מרכיב היבוא בשימושים בשנת 1969 גבוה. העובדה שהגידול בביקוש ב-1969 הופנה במידה פחותה יחסית למקורות מקומיים מאשר ב-1961-1965 מסבירה אף היא את העלייה המתונה יחסית במחירים ב-1969, בהשוואה לשנים 1961-1965. להאטה שחלה בגידול בביקוש ב-1969 תרמה גם ההאטה בהתרחבות המוניטרית, האטה שנגרמה בעיקר מן הירידה ביתרות מטבע חוץ ויצרה מתיחות בשוק הכספים.

החיסכון הלאומי הגולמי מתוך התוצר הלאומי הגולמי גדל ב-1969 ב-64 מיליון ל"י, לאחר גידול של 272 מיליון ל"י ב-1968. החיסכון הלאומי הנקי ירד ב-100 מיליון ל"י, לאחר עלייה של 144 מיליון ל"י בשנת 1968, והוסיף להיות שלילי.

2. השימושים

תהליך היציאה מן המיתון והגידול הניכר בהוצאות הביטחון מאז מחצית 1967 התבטא בכמה שינויים בולטים בהקצאת המקורות של המשק בין השימושים השונים. התאמת מלאי ההון של המשק למסלול של צמיחה כלכלית — לאחר תקופה של קיפאון ברמת הפעילות הכלכלית וירידה בהיקף ההשקעות בשנים 1966-1967, התבטאה בשיעורי גידול יוצאי דופן בהשקעות בנכסים קבועים בשנתיים האחרונות: 35.5 אחוזים ב-1968 ו-22.5 אחוזים בשנת 1969. כן חלה בשנים אלה עלייה בהשקעות במלאי לאחר הירידה שחלה בהן בתקופת המיתון ובמיוחד ב-1967.

ההשקעה במלאי ב-1968 הסתכמה ב-284 מיליון ל"י לעומת 55 מיליון ל"י ב-1967, במחירי 1968. לאחר צבירת מלאי ניכרת ב-1968 ירדה ההשקעה במלאי בשנת 1969 לרמה של 120 מיליון ל"י, במחירי 1968. הגידול הניכר בהשקעות בשנתיים האחרונות התבטא בעליית משקל ההשקעות בסך השימושים מ-12.4 אחוזים ב-1967 ל-15.1 אחוזים ב-1968 ו-15.7 אחוזים ב-1969 (ראה לוח ב'2). אולם בכך לא חזר המשק לשיעורים שנתקיימו בשנים 1961-1965 — 20 אחוזים בקירוב. יתר על כן, הגידול הרב בהשקעות בשנים 1968 ו-1969 לא התבטא באותו קצב גידול במלאי ההון כבשנים 1960-1965. מלאי ההון בענפי המשק, למעט מגורים, גדל ב-1968 בכ-8 אחוזים וב-1969 ב-9 אחוזים, לעומת גידול ממוצע של 11 אחוזים בשנים 1960-1965.¹ עם זאת,

¹ בפועל עלה התוצר הלאומי בשנים 1968 ו-1969 בשיעור ממוצע גבוה, יחסית לשנים 1960-1965, שכן המשק ניצל את עודף כושר הייצור שנוצר בתקופת השפל.

לוח ב' 2

סך המקורות והשימושים, הגידול בהם וחלקם היחסי, ער 1969

(מחירי 1968)

התחלקות תוספת המקורות והשימושים		התחלקות המקורות והשימושים				הגידול במקורות ובשימושים		המקורות והשימושים			
1969	1968	1969	1968	1967	ממוצע 1961- 1965	מ"מ 1968- ל-1969	מ"מ 1967- ל-1968	1969	1968	1967	
(אחוזים)						(מיליוני ל"י)					
47.9	28.9	44.6	44.3	47.3	49.2	1,081	990	10,325	9,244	8,254	הצריכה הפרטית
22.1	16.6	21.2	21.1	21.9	16.2	498	570	4,897	4,399	3,829	הצריכה הציבורית
21.2	29.1	15.7	15.1	12.4	20.1	479	995	3,643	3,164	2,169	ההשקעה הגולמית
8.8	25.4	18.5	19.5	18.4	14.5	198	869	4,274	4,076	3,207	היצוא *
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	2,256	3,424	23,139	20,883	17,459	סך כל השימושים
69.9	54.9	69.1	69.0	71.8	74.3	1,576	1,879	15,992	14,416	12,537	התוצר הלאומי הגולמי
30.1	45.1	30.9	31.0	28.2	25.7	680	1,545	7,147	6,467	4,922	היבוא *
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	2,256	3,424	23,139	20,883	17,459	סך כל המקורות

* ראה ההערות בלוח ב' 1.
המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

יש לציין, כי מלאי ההון לנפש גדל בשנתיים האחרונות בקצב שאינו נופל בהרבה מן הגידול בשנים 1960-1965 — 6 אחוזים לעומת 7 אחוזים.

בשנת 1969 הואט במקצת קצב הגידול של הצריכה הציבורית: 11.5 אחוזים לעומת 15 אחוזים ב-1968 ו-36 אחוזים בשנת 1967. אולם משקל הצריכה הציבורית בסך המקורות שלרשות המשק לא ירד גם ב-1969 ועמד על הרמה של 21 אחוזים, כבשנתיים הקודמות. בשנים 1961-1965 היה משקל הצריכה הציבורית בסך המקורות רק 16 אחוזים בממוצע. הגידול הניכר בצריכה הציבורית בשלוש השנים האחרונות משקף בעיקר את העלייה המהירה בהוצאות הביטחון. הוצאות אלה הן בעלות מרכיב יבוא גבוה יחסית, ועל כן עלייתן המהירה התבטאה בעלייה ניכרת ביבוא ובהחמרת הגירעון בחשבון השוטף.

הצריכה הפרטית גדלה ב-1969 ב-12 אחוזים בקירוב, בדומה לגידול בשנת 1968. הצריכה הפרטית הריאלית לנפש הוסיפה לעלות בקצב של 9 אחוזים בקירוב — וזאת, לעומת עלייה ממוצעת של 6 אחוזים בשנים 1961-1965. המשך הגידול המהיר בצריכה לנפש בשנת 1969 נבע מכמה גורמים עיקריים: ראשית, חל גידול ניכר בהכנסות הפרטיות, עם הגברת הפעילות הכלכלית והתעסוקה במשק; שנית, ב-1969 פעלו, כנראה, הציפיות להגדלת שיעורי מיסים ולפיחות בכיוון הקדמה ברכישת מוצרים, ובמיוחד מוצרים בני-קיימא. גורם זה התבטא בעליית שיעור ההוצאות לצריכה מן ההכנסות הפרטיות בהשוואה לשנת 1968. גם הגידול הרב בהכנסות בשנת 1968 פעל כנראה, בפניגור, ככוח הגדלת שיעור ההוצאות לצריכה מסך ההכנסות בשנת 1969. עם זאת, יש לציין, כי שיעור החיסכון הפרטי בשנתיים האחרונות לא היה נמוך כל עיקר בהשוואה לשנים קודמות, ומשקל הצריכה הפרטית בסך המקורות היה נמוך יותר מאשר בשנים 1961-1965 (ראה לוח ב'-2).

סך היצוא גדל בשנת 1969, במונחים ריאליים, ב-5 אחוזים לאחר גידול של 27 אחוזים בשנת 1968, ומשקלו בתוספת השימושים ירד מ-25 אחוזים ל-9 אחוזים. ב-1969 נחלשה איפוא השפעת היצוא על הפעילות הכלכלית, לאחר שב-1968 היתה תרומתו ניכרת. כן התבטאה ההאטה בגידול היצוא בהחמרה ניכרת בגירעון במאזן התשלומים ובהגדלת תלותו של המשק בחוץ לארץ (ראה לוח ב'-3).

3. המקורות

בשנת 1969 גדל סך השימושים — דהיינו השימושים המקומיים והיצוא — בסכום של 2,300 מיליון ל"י, במחירי 1968. תוספת השימושים היתה איפוא קטנה יותר מאשר בשנת 1968, אז היא הסתכמה ב-3,400 מיליון ל"י. מלבד השינוי שחל ברמה של תוספת השימושים, נשתנה גם הרכבם: משקל הצריכה הפרטית בתוספת השימושים עלה מ-29 אחוזים ב-1968 ל-48 אחוזים ב-1969, משקל הצריכה הציבורית עלה מ-17 אחוזים ל-22 אחוזים, משקל ההשקעות ירד מ-29 אחוזים ל-21 אחוזים, ואילו משקל היצוא ירד מ-25 אחוזים ל-9 אחוזים.

בעזרת מרכיבי היבוא והתוצר של השימושים הסופיים ניתן לבחון באיזו מידה תרמו השינויים בהיקף ובהרכב של השימושים לשינויים ברמת הפעילות הכלכלית — כפי שהיא מתבטאת בתוצר הלאומי — ובאיזו מידה הם השפיעו על היקף היבוא ועל הגירעון בחשבון השוטף.

ב-1968 התבטאה תוספת השימושים בסך 3,420 מיליון ל"י בעלייה ביבוא בסך 1,550 מיליון ל"י ועלייה בתוצר הלאומי הגולמי בסך 1,880 מיליון ל"י. ההרכב המיוחד של הביקוש ב-1968, שבו היה גבוה משקלם של השימושים עתירי היבוא, כגון השקעות ויצוא תעשייתי — גרם לכך שכמעט מחצית תוספת הביקוש סופקה מיבוא. לפיכך בשנה זו עלה היבוא בשיעור גבוה במיוחד — 31 אחוזים — בעוד שהתוצר הלאומי גדל ב-15.4 אחוזים. בשנת 1969 גדל, כאמור, סך השימושים בסכום נמוך יותר מאשר ב-1968, אולם בשל הירידה במשקל השימושים עתירי היבוא, עלה משקל

לוח ב' - 3

הרכב המקורות, 1960 עד 1969

(מיליוני ל"י, מחירים שוטפים)

1969		1968		1967		1966		ממוצע שנתי 1965-1960		
ש"ר	ש"א	ש"ר	ש"א	ש"ר	ש"א	ש"ר	ש"א	ש"ר	ש"א	
18.9	15.3	16.8	14.2	12.9	11.2	12.5	9.5	16.9	13.8	עודף היבוא
81.1	84.7	83.2	85.8	87.1	88.8	87.5	90.5	83.1	86.2	תוצר לאומי גולמי
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	סך כל המקורות

ש"ר — בשער חליפין רשמי.

ש"א — בשער חליפין אפקטיבי.

ה מקור : הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

התוצר בתוספת המקורות מ-55 אחוזים ל-70 אחוזים, ומשקל היבוא בתוספת המקורות ירד מ-45 אחוזים ל-30 אחוזים. מרכיב היבוא בסך השימושים המקומיים לא נשתנה ב-1969 ועמד על כ-29 אחוזים.

4. ההרכב הענפי של התוצר הלאומי

בשנת 1969 גדל התוצר הלאומי הגולמי, במונחים ריאליים, בשיעור של 11.0 אחוזים לעומת גידול של 15.4 אחוזים בשנת 1968. הגידול המהיר בתוצר הלאומי בשנת 1969 בלט בעיקר בשני ענפים: בתעשייה ובבנייה. התפוקה של ענף הבנייה גדלה ב-1969 ב-22 אחוזים, בדומה לקצב הגידול בשנת 1968, ומשקלו בתוצר הלאומי עלה מ-6.7 אחוזים ל-8.1 אחוזים. בתעשייה הואט

לוח ב' - 4

ההרכב הענפי של התוצר הלאומי במחירי גורמי הייצור, 1965 עד 1969

(מחירים שוטפים — אחוזים)

1969	1968	1967	1966	1965	
7.3	7.8	8.4	7.7	7.9	תקלאות, ייעור, דיג
25.3	24.3	22.5	21.8	23.7	חרושת, מכרות מחצבים
8.1	6.7	5.8	7.4	9.7	בנייה
1.9	2.0	2.2	2.2	2.0	שירותים ציבוריים (מים וחשמל)
8.7	9.1	8.9	9.0	8.4	תחבורה וקשר
5.9	6.0	5.6	5.5	5.1	כספים, ביטוח ונכסי דלא נידי
6.3	6.4	6.8	6.9	7.1	בעלות על בתי מגורים
19.2	20.3	22.0	21.2	18.5	סקטור ציבורי ומוסדות שלא למטרת רווח
9.5	9.3	9.6	9.8	9.6	מסחר
7.8	8.1	8.2	8.5	8.0	שירותים אחרים
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	התוצר המקומי הנקי במחירי גורמי-ייצור

ה מקור : הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

אמנם קצב הגידול של התפוקה בהשוואה לשנת 1968—16 אחוזים לעומת 29 אחוזים—אולם שיעור הגידול בתפוקה התעשייתית היה גבוה יותר מאשר בשאר ענפי המשק, למעט ענף הבנייה. ענף התעשייה תרם ב־1969 כ־35 אחוזים מן הגידול בתוצר הלאומי, ומשקלו בתוצר עלה מ־24.3 אחוזים ב־1968 ל־25.3 אחוזים ב־1969 (ראה לוח ב'־4). תפוקת ענף החקלאות המשיכה לגדול בקצב איטי ביותר—כ־3 אחוזים—ומשקל הענף בתוצר הלאומי המשיך לרדת. הגידול בתפוקת ענף התחבורה הואט השנה במידה ניכרת, לשיעור של 9 אחוזים, לעומת גידול של 25 אחוזים בשנת 1968.

5. פירון הייצור

הגידול בתשומות ההון והעבודה המשתתפות בפעילות הכלכלית מסביר, בדרך כלל, רק חלק מן הגידול בתוצר הלאומי. ההפרש, שהוא חלק לא מבוטל, מיוחס לגידול פירון הייצור במשק, שמקורו בשיפורים טכנולוגיים וכן בשיפורים בהקצאת גורמי הייצור ובאיכותם. חישוב הפירון במשמעות זו מחייב לאמוד את תשומות גורמי הייצור שהשתתפו בפועל בתהליך הייצור ולא להביא בחשבון גורמי ייצור מובטלים. אולם שיטות המדידה הקיימות אינן מאפשרות דיוק בהבחנה בין גורמי ייצור מועסקים לבין גורמי ייצור מובטלים, ובמיוחד אמור הדבר לגבי מלאי ההון. הסטייה מהאומדן "הנכון" של התשומות גדולה במיוחד בשנים של מחזורי עסקים, כאשר חלים שינויים ניכרים ברמת התעסוקה או בניצולת של גורמי הייצור. לפיכך, בשנים אלה חלות תנודות ניכרות באומדני "פירון הייצור". ואמנם מלוח ב'־5 אפשר לראות, כי בשנים 1966 עד 1969, דהיינו בתקופה שבה המשק עבר מחזור עסקים כמעט שלם, חלו שינויים בולטים בפירון הייצור. ב־1966

לוח ב'־5

השינויים בתוצר הגולמי, בגורמי הייצור ובפירון, 1961 עד 1969

(אחוזים)

ממוצע שנתי 1966-1969	1969	1968	1967	1966	ממוצע שנתי 1961-1965	
7.3	11.3	15.3	2.4	1.3	10.3	התוצר המקומי הגולמי הריאלי
						תשומת העבודה *
1.8	3.8	9.0	-4.3	-0.6	5.1	מועסקים
2.4	4.5	11.9	-5.2	-0.8		שעות עבודה
6.9	6.7	4.7	6.8	9.4	10.8	מלאי ההון הקבוע בתחילת השנה
5.5	7.2	5.8	7.0	1.9	4.9	התוצר למעסק
4.9	6.5	3.0	8.0	2.1		התוצר לשעת עבודה
						התוצר ליחידה של גורמי ייצור (פירון הייצור)
2.9	5.7	7.9	1.1	-3.0	2.1	לפי מועסקים **
3.7	6.2	7.2	3.0	-1.4	3.1	***
2.4	5.4	6.5	0.8	-2.9		לפי שעות עבודה **
3.3	5.8	5.3	3.6	-1.3		***

* נתוני התעסוקה אינם כוללים את העובדים מן השטחים המוחזקים.

** לפי שקלול תשומת העבודה ב־1/2.

*** לפי שקלול תשומת העבודה ב־2/3.

ה מקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

ירד הפריון במידה ניכרת, שכן התוצר הלאומי עלה בשיעור זעום; ומאידך גיסא, ירדה הניצולת של מלאי ההון ונוצרה, כנראה, גם אבטלה סמויה של עובדים. ב-1967 נמשך הגידול האיטי בתוצר, וכן נמשכה הירידה בניצולת מלאי ההון, אך, מצד שני, חלה ירידה ניכרת ברמת התעסוקה והאבטלה הסמויה פחתה, כנראה; ולפיכך גדל פריון הייצור בשנה זו. ב-1968 גברה הפעילות הכלכלית במשק, התעסוקה גדלה בשיעור ניכר וכן גדלה הניצולת של מלאי ההון שהיה מובטל בחלקו. הגדלת רמת הניצולת בשנה זו אפשרה להגדיל את התוצר הלאומי בשיעור גבוה יחסית לשנים 1961-1965, שבהן צמח המשק במצב של תעסוקה מלאה, ופריון הייצור הנמדד עלה בשיעור ניכר. ב-1969, כנראה, נמשך עדיין תהליך הגדלת הניצולת של גורמי ייצור. חישובי הפריון בלוח ב'-5 מראים, כי קצב הגידול של הפריון היה השנה איטי יותר מאשר ב-1968, כפי שניתן היה לצפות בתהליך ההתקרבות למצב של תעסוקה מלאה. עם זאת שיעור הגידול בפריון הנמדד ב-1969 היה גבוה יותר מאשר בשנים 1961-1965, כאשר המשק היה בתעסוקה מלאה. השינויים שחלו ברמת הניצולת של גורמי הייצור בשנים 1966 עד 1969 אינם מאפשרים איפוא למדוד את השינויים בפריון הייצור במשמעות המצומצמת. אולם סיכום השנים הללו לחטיבה אחת מאפשר לבטל במקצת את השפעת השינויים בניצולת על השינויים בפריון. סיכום זה מראה, כי בתקופה 1966-1969 לא חל שינוי ניכר "בפריון הייצור" בהשוואה לשנים שלפני המיתון (ראה לוח ב'-5).

6. ההכנסות

בשנת 1969 גדלה ההכנסה הפרטית מפעילות כלכלית בשיעור של 12.6 אחוזים לאחר גידול של 17.9 אחוזים בשנת 1968. התשלומים למס הכנסה וביטוח לאומי הוסיפו לגדול השנה בשיעור ניכר — 24 אחוזים בקירוב, כבשנת 1968. אך כנגד זאת חלה עלייה מהירה בהעברות נטו של הסקטור הציבורי לסקטור הפרטי, בשיעור 34.3 אחוזים לעומת 26.3 אחוזים ב-1968. סך תשלומי החובה בניכוי תשלומי ההעברה נטו גדלו ב-1969 רק ב-8 אחוזים, לאחר גידול של 20 אחוזים ב-1968. אולם השפעתה של האטה זו על ההכנסות הפנויות של הסקטור הפרטי היתה כמעט

לוח ב' - 6

התוצר הלאומי וההכנסה הלאומית, 1965 עד 1969

(מיליוני ל"י, מחירים שוטפים)

1969	1968	1967	1966	1965	
16,553	14,416	12,213	11,890	10,901	(א) התוצר הלאומי הגולמי
1,674	1,433	1,261	1,256	1,071	(ב) מיסי עקיפין על הייצור המקומי
280	271	202	200	176	(ג) סובסידיות לייצור המקומי
1,394	1,162	1,059	1,056	895	(ד) מיסים נטו על הייצור המקומי
971	665	412	484	489	(ה) מיסים על היבוא
279	236	171	95	43	(ו) תמיכות ליצוא
692	429	241	389	446	(ז) מיסים נטו על היבוא
2,086	1,591	1,300	1,445	1,341	(ח) סך כל המיסים העקיפים נטו
1,483	1,318	1,190	1,105	990	(ט) פחת
12,984	11,507	9,723	9,340	8,570	(י) ההכנסה הלאומית מצד התוצר [(א) פחות (ח) + (ט)]

ה מקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

ההכנסה הפרטית, 1965 עד 1969

העלייה או הירידה (-) לעומת השנה הקודמת				1969	1968	1967	1966	1965	
1969	1968	1967	1966						
(אחוזים)				(מיליוני ל"י במחירים שוטפים)					
12.8	18.3	4.1	9.0	12,984	11,507	9,723	9,340	8,570	(א) ההכנסה הלאומית
21.1	36.0	-7.1	37.7	430	355	261	281	204	(ב) הכנסות הסקטור הציבורי מרכוש
				(ג) ההכנסה הפרטית מפעילות כלכלית					
12.6	17.9	4.4	8.3	12,554	11,152	9,462	9,059	8,366	[(א) פחות (ב)]
				בניכוי :					
25.9	24.8	-1.6	15.4	1,772	1,408	1,128	1,146	993	1. מס הכנסה
16.5	20.2	-0.6	42.7	465	399	332	334	234	2. תשלומים לביטוח לאומי
23.8	23.8	-1.4	20.6	2,237	1,807	1,460	1,480	1,227	(ד) סך כל תשלומי החובה (2+1)
34.3	26.3	28.7	31.1	1,462	1,089	862	670	511	(ה) תשלומי העברה נטו
				(ו) סך כל תשלומי חובה בניכוי					
7.8	20.1	-26.2	13.1	775	718	598	810	716	תשלומי העברה [(ד) פחות (ה)]
				(ז) ההכנסה הפרטית הפנויה					
12.8	17.7	7.5	7.8	11,779	10,434	8,864	8,249	7,650	ממקורות פנים [(ג) פחות (ו)]
12.6	44.4	10.0	-4.5	1,398	1,242	860	782	819	(ח) העברות לפרטים מחו"ל
				(ט) ההכנסה הפרטית הפנויה מכל					
12.9	20.1	7.7	6.6	13,177	11,676	9,724	9,031	8,469	המקורות [(ז) + (ח)]
12.5	10.8	7.7	11.6	1,483	1,318	1,190	1,105	990	(י) פחות
				(יא) ההכנסה הפרטית הגולמית					
12.8	19.1	7.7	7.2	14,660	12,994	10,914	10,136	9,459	הפנויה מכל המקורות

ה מקור : הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ונתוני בנק ישראל.

מבוטלת. ההכנסה הפרטית הפנויה ממקורות פנים, גדלה ב-1969 ב-12.8 אחוזים לעומת גידול של 12.6 אחוזים בהכנסה הפרטית מפעילות כלכלית (ראה לוח ב' - 7).

ב-1969 הואט קצב הגידול של ההעברות לפרטים מחוץ לארץ והגיע ל-12.6 אחוזים, לעומת גידול של 44.4 אחוזים בשנת 1968. ההאטה בסכום התקבולים מהעברות מחוץ לארץ נבעה לא רק מהשפעת הפיחות על קצב גידול התקבולים בשנת 1968, אלא גם מהאטה בגידול תקבולי ההעברה במטבע חוץ. האטה זו התבטאה בירידה בקצב הגידול של ההכנסה הפרטית הפנויה מכל המקורות מ-20 אחוזים ב-1968 ל-13 אחוזים ב-1969.

בשנת 1969 גדלו ההכנסות משכר בשעור דומה להכנסות שלא משכר, וזאת לאחר שב-1968 גדלו ההכנסות משכר בקצב איטי יותר מאשר ההכנסות האחרות. השכר הריאלי לשכיר עלה אומנם בקצב איטי יותר מאשר ההכנסה הריאלית למועסק שאינו שכיר, אך יחד עם זאת חל גידול ניכר במספר השכירים כך שמשקל ההכנסות משכר בסך ההכנסות הפרטיות עמד על רמה דומה לזו של שנת 1968. (ראה לוח ב' - 8).

השינויים בהכנסות ובהתחלקות ההכנסות, 1964 עד 1969

1969	1968	1967	1966	1965	1964	
(שיעורי גידול באחוזים)						
7.2	11.7	-0.4	-2.3	9.3	5.8	ההכנסה הפרטית הריאלית מפעילות כלכלית * (לנפש)
7.5	11.1	2.5	-2.7	9.2	5.7	ההכנסה הפרטית הפנויה הריאלית ממקורות פנים * (לנפש)
7.5	13.8	2.7	-3.8	6.8	3.7	ההכנסה הפרטית הפנויה הריאלית מכל המקורות * (לנפש)
5.7	6.5	7.6	1.1	9.8	4.6	ההכנסה ** הריאלית למועסק
2.0	1.1	-1.2	10.3	9.4	7.2	ההכנסה הריאלית לשכיר משכר

(משקלים באחוזים)

משקל ההכנסות משכר בסך ההכנסות הפרטיות

62.6	63.0	66.3	71.2	65.2	66.2	מפעילות כלכלית ***
------	------	------	------	------	------	--------------------

* הנתונים על ההכנסה הפרטית הנומיןלית כפי שהם מובאים בלוח ב' 7 ומנוכס במדד המחירים לצרכן.
 ** ההכנסה הפרטית מפעילות כלכלית כמובא בלוח ב' 7 שורה (ג) בניכוי ההכנסה הזקופה מבעלות על בתי מגורים. מספר המועסקים — לפי סקרי כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.
 *** ההכנסות אינן כוללות את ההכנסה הזקופה מבעלות על מגורים. נתון ההכנסות משכר מבוסס על האומדן בדו"ח הוועדה לבדיקת חלוקת ההכנסה הלאומית מדצמבר 1966, הכולל את הוצאות השכר של נותני העבודה, לרבות תשלומים גלויים (ראה הערות ללוח ב' 10 בדו"ח בנק ישראל 1967). אומדן תשלומי השכר לשנים 1966—1969 חושב לפי הגידול השנתי בתשלומי השכר על פי נתוני הביטוח הלאומי.

7. החיסכון הלאומי

בשנת 1969 גדל התוצר הלאומי הגולמי במחירים שוטפים ב-2,137 מיליון ל"י וסך הצריכה של המשק — הפרטית והציבורית — גדלה ב-2,073 מיליון ל"י. לפיכך גדל החיסכון הלאומי הגולמי ב-64 מיליון ל"י בלבד, לאחר גידול של 272 מיליון ל"י בשנת 1968. שיעור החיסכון הלאומי מתוך התוצר הלאומי התייצב ברמה של שנת 1968, שהיתה אמנם גבוהה יותר מאשר ב-1967, אך נמוכה בהרבה בהשוואה לשנים 1960—1966. החיסכון הלאומי הנקי ירד ב-100 מיליון ל"י בהשוואה לשנת 1968 והוסיף להיות שלילי, ברמה של 646—מיליון ל"י.

החיסכון הלאומי הגולמי חושב לעיל כהפרש בין התוצר הלאומי לסך הצריכה במשק, הוזה להפרש בין ההשקעה הגולמית לעודף היבוא. לחילופין, אפשר להגדיר את החיסכון כהפרש שבין סכום התוצר הלאומי וההעברות החד-צדדיות מחוץ לארץ לבין סך הצריכה, הוזה להפרש בין ההשקעה לגידול נטו בחובות מטבע החוץ של המשק. חישוב זה מתאים במיוחד למשק הישראלי, שבו חלק ניכר מפעולות הסקטור הציבורי והמוסדות ללא כוונת רווח ממומן בהעברות חד צדדיות, וכן קיים זרם שוטף של תקבולים מחוץ לארץ למשקי בית בצורת פיצויים אישיים. היתרון של חישוב זה הוא בהבחנה בין צורות המימון השונות של עודף היבוא, והפניית תשומת הלב לשינויים החלים במצבת החובות של המשק ויתרות מטבע החוץ. כאשר גדל החיסכון לפי הגדרה זו, פרוש הדבר שהמשק מפנה חלק גדול יותר ממקורותיו — דהיינו התוצר הלאומי והעברות החד-צדדיות — למימון ההשקעה, ונזקק פחות להגדלת חובות מטבע החוץ או לצמצום היתרות במטבע חוץ. בהגדרה הרגילה עלייה בחיסכון פרושה שהמשק מפנה חלק גדול יותר מהתוצר הלאומי למימון

לוח ב' - 9

החיסכון הלאומי, 1960 עד 1969

1969	1968	1967	1966	1965	1964	1963	1962	1961	1960
(מיליוני ל"י, במחירים שוטפים)									
16,553	14,416	12,213	11,890	10,901	9,130	7,867	6,548	5,472	4,551
1,541	1,364	1,477	785	887	891	947	915	571	516
18,094	15,780	13,690	12,675	11,788	10,021	8,814	7,463	6,043	5,067
10,707	9,244	8,113	7,909	7,136	6,087	5,245	4,408	3,647	3,094
5,009	4,399	3,599	2,627	2,173	1,743	1,586	1,339	1,015	823
15,716	13,643	11,712	10,536	9,309	7,830	6,831	5,747	4,662	3,917
1,483	1,318	1,190	1,105	990	853	748	623	438	362
התוצר הלאומי הגולמי									
העברות חד-צדדיות מחוץ לארץ *									
סך הכול									
הצריכה הפרטית									
הצריכה הציבורית									
סך הכול									
הבלאי									
החיסכון הלאומי הגולמי מהתוצר הלאומי הגולמי									
837	773	501	1,354	1,592	1,300	1,036	801	810	634
(1)-(6)									
החיסכון הלאומי מהתוצר הלאומי הגולמי וההעברות									
החד-צדדיות (3)-(6)									
2,378	2,137	1,978	2,139	2,479	2,191	1,983	1,716	1,382	1,150
-646	-545	-689	249	602	447	288	178	372	272
החיסכון הלאומי הנקי מהתוצר הלאומי הנקי (8)-(7)									
החיסכון הלאומי הנקי מתוך התוצר הנקי וההעברות									
החד-צדדיות (9)-(7)									
895	819	788	1,034	1,489	1,338	1,235	1,093	944	788
(אחוזים)									
שיעור החיסכון הלאומי מתוך התוצר הלאומי									
5.1	5.4	4.1	11.4	14.6	14.2	13.2	12.2	14.8	13.9
הגולמי (1)/(8)									
שיעור החיסכון הלאומי מתוך התוצר הלאומי									
13.1	13.5	14.4	16.9	21.0	21.9	22.5	23.0	22.9	22.7
וההעברות החד-צדדיות (9)/(3)									
שיעור החיסכון הנקי מתוך התוצר הלאומי הנקי									
-4.3	-4.1	-6.2	2.3	6.1	5.4	4.0	3.0	7.4	6.5
(10)-(7)									
שיעור החיסכון הנקי מתוך התוצר הלאומי									
5.4	5.7	7.1	9.6	15.0	16.1	17.3	18.4	18.7	18.8
הנקי וההעברות (11)-(7)									

* בניכוי תשלומי ריבית נטו של הסקטור הציבורי לחוץ לארץ אשר כלולים במאזן התשלומים בחשבון השירותים.
ה מקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ונתוני בנק ישראל.

החיסכון הפרטי, 1960 עד 1969

1969	1968	1967	1966	1965	1964	1963	1962	1961	1960	
(מיליוני ל"י, במחירים שוטפים)										
13,262	11,752	10,054	9,354	8,640	7,143	6,186	5,107	4,290	3,625	1. ההכנסה הפרטית הגולמית הפנויה ממקורות פנים
1,398	1,242	860	782	819	832	831	754	370	325	2. העברות פרטיות מחוץ לארץ
14,660	12,994	10,914	10,136	9,459	7,975	7,017	5,861	4,660	3,950	3. ההכנסה הפרטית הגולמית הפנויה מכל המקורות (1)+(2)
10,707	9,244	8,113	7,909	7,136	6,087	5,245	4,408	3,647	3,094	4. הצריכה הפרטית
1,483	1,318	1,190	1,105	990	853	748	623	438	362	5. הבלאי
2,555	2,508	1,941	1,445	1,504	1,056	941	699	643	531	6. החיסכון הפרטי הגולמי מתוך ההכנסה הגולמית הפנויה ממקורות פנים (1)-(4)
3,953	3,750	2,801	2,227	2,323	1,888	1,772	1,453	1,013	856	7. החיסכון הפרטי הגולמי מתוך ההכנסה הגולמית הפנויה מכל המקורות (3)-(4)
1,072	1,190	751	340	514	203	193	76	348	169	8. החיסכון הפרטי הנקי מתוך ההכנסה הנקייה הפנויה ממקורות פנים (6)-(5)
2,470	2,432	1,611	1,122	1,333	1,035	1,024	830	575	494	9. החיסכון הפרטי הנקי מתוך ההכנסה הנקייה הפנויה מכל המקורות (7)-(5)
(אחוזים)										
19.3	21.3	19.3	15.4	17.4	14.8	15.2	13.7	15.0	14.6	10. שיעור החיסכון הפרטי הגולמי מתוך ההכנסה הגולמית הפנויה ממקורות פנים (1)-(6)
27.0	28.9	25.7	22.0	24.6	23.7	25.3	24.8	21.7	21.7	11. שיעור החיסכון הפרטי הגולמי מתוך ההכנסה הגולמית הפנויה מכל המקורות (7)-(3)
9.1	11.4	8.5	4.1	6.7	3.2	3.7	1.7	9.0	5.2	12. שיעור החיסכון הפרטי הנקי מתוך ההכנסה הנקייה הפנויה ממקורות פנים (7)-(5)
18.7	20.8	16.6	12.4	15.7	14.5	16.3	15.8	13.6	13.8	13. שיעור החיסכון הפרטי הנקי מתוך ההכנסה הנקייה הפנויה מכל המקורות (9)-(3)

ה מקור : הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ונתוני בנק ישראל.

לוח ב' 11

החיסכון הציבורי, 1960 עד 1969

1969	1968	1967	1966	1965	1964	1963	1962	1961	1960
(מיליוני ל"י, במחירים שוטפים)									
1. ההכנסה השוטפת נטו של הסקטור הציבורי									
3,291	2,664	2,159	2,536	2,261	1,987	1,681	1,441	1,182	926
מקורות פנים *									
143	122	617	3	68	59	116	161	201	191
2. העברות חד-צדדיות נטו מחו"ל									
3,434	2,786	2,776	2,539	2,329	2,046	1,797	1,602	1,383	1,117
3. ההכנסה של הסקטור הציבורי מכל המקורות									
5,009	4,399	3,599	2,627	2,173	1,743	1,586	1,339	1,015	823
4. צריכה ציבורית									
-1,718	-1,735	-1,440	-91	88	244	95	102	167	103
5. החיסכון הציבורי ממקורות פנים (1)-(4)									
-1,575	-1,613	-823	-88	156	303	211	263	368	294
6. החיסכון הציבורי מכל המקורות (3)-(4)									
(אחוזים)									
7. שיעור החיסכון הציבורי מן ההכנסות									
-52.2	-65.1	-66.7	-7.5	3.9	12.3	5.7	7.1	14.1	11.1
מקורות פנים $\frac{(5)}{(1)}$									
8. שיעור החיסכון הציבורי מן ההכנסות									
-45.9	-57.9	-29.6	-3.5	6.7	14.8	11.7	16.4	26.6	26.3
מכל המקורות $\frac{(6)}{(3)}$									

* כולל העברות בחשבון הון, כגון מס שבח מקרקעין ומס עיבון.
ה פ ק ר : הישגה המרכזית לסטטיסטיקה ונתוני בנק ישראל.

ההשקעות ונוזק פחות להגדלת עודף היבוא — מבלי להבחין בין צורות המימון השונות של עודף היבוא¹. בלוח ב'-9 מובאים חישובי החיסכון הנן לפי ההגדרה הרגילה והן לפי ההגדרה החלופית. יציבות שיעור החיסכון הלאומי, בשתי ההגדרות, בשנת 1969 היתה תוצאה של ירידה בשיעור החיסכון הפרטי ועלייה בשיעור החיסכון הציבורי. שיעור החיסכון הפרטי הגולמי מן ההכנסה הפרטית ממקורות פנים ירד מ-21.3 אחוזים בשנת 1968 ל-19.3 אחוזים ב-1969 ושיעור החיסכון הפרטי הגולמי מן ההכנסה הפרטית מכל המקורות ירד מ-29 אחוזים ב-1968 ל-27 אחוזים ב-1969. הירידה הקלה בשיעור החיסכון הפרטי בשנת 1969 מוסברת בעיקר על ידי הציפיות לפיחות ולהגדלת שיעורי המיסים, שפעלו להחשת רכישת מוצרים — ובמיוחד מוצרים בני קיימא. ההוצאות על רכישת מוצרים בני-קיימא גדלו ב-1969 ב-40 אחוזים במונחים ריאליים, דהיינו בשיעור שהוא כנראה גבוה מכפי שניתן היה לצפות לפי הגידול בהכנסות. בכדי לעמוד על השינוי בשיעורי החיסכון בשנים האחרונות יש טעם לנכות מן הצריכה הפרטית את רכישת המוצרים בני קיימא. שכן, מוצרים אלה נצרכים במשך תקופה ארוכה יחסית ורק חלק קטן יחסית מן ההוצאה עליהם מהווה צריכה שוטפת בשנת הרכישה. אם ננכה הוצאות אלה מסך ההוצאות לצריכה פרטית נמצא, כי בשנת 1969 אף עלה במקצת שיעור החיסכון הפרטי בהשוואה ל-1968. גם אם נכלול בצריכה הפרטית את רכישות מוצרים בני קיימא נמצא, כי שיעורי החיסכון בשנים 1968 ו-1969 גבוהים בהשוואה לשנים 1960-1966. (ראה לוח ב'-10).

בשנת 1969 לא חל שנוי ניכר בהיקף החיסכון השלילי של הסקטור הציבורי. אולם ההכנסות השוטפות של הסקטור הציבורי גדלו בקצב מהיר יותר מאשר הצריכה הציבורית ולכן שיעור החיסכון השלילי של הסקטור הציבורי ירד במקצת ב-1969 (ראה לוח ב'-11). הירידה בשיעור החיסכון הלאומי הגולמי ב-1969 היא איפוא תוצאה של שתי מגמות שפעלו בכיוונים מנוגדים. מצד אחד, חלה ירידה בשיעור החיסכון הגולמי הפרטי, ומאידך גיסא, חלה ירידה קלה בשיעור החיסכון השלילי של הסקטור הציבורי.

¹ לשם הבהרה, נשתמש בדוגמה הבאה: אם התוצר סך הצריכה ועודף היבוא הם קבועים, אזי גם אם חלים שינויים בדרכי המימון של עודף היבוא, נשאר החיסכון לפי ההגדרה הרגילה קבוע. לפי ההגדרה הרחבה יותר, עולה החיסכון אם עולה מרכיב ההעברות החד צדדיות ביבוא ההון, והוא יורד, אם עולה מרכיב ההלוואות נטו ביבוא ההון.